

La izvoarele prozei românești din Bucovina

Lora BOSTAN

În ultimii ani, ca și mai înainte, atenția editorilor și a cercetătorilor literaturii române din Bucovina se concentrează mai cu seamă asupra poeziei acestui ținut (lirica „Iconarilor”, în special a lui Mircea Streinul, Iulian Vesper, Traian Chelariu, destinul poeziei de după 1944 ș. a.). Rămâne oarecum în umbră altă parte componentă de temelie a scrisului românesc din Bucovina – publicistica și proza care pe parcursul secolelor al XIX-lea și al XX-lea au marcat unele realizări incontestabile.

Într-o recenzie (de fapt un studiu amplu) pe marginea antologiei *Poeți tineri bucovineni* apărută în 1938, Perpessicius menționa, printre altele, că „Bucovina pregătea, pare-se, un mare prozator: pe Ion Grămadă, a cărui scurtă trecere prin viață se curmă pe câmpul de război al Moldovei, în 1917, la Cireșoaia ... Era, cel puțin, impresia noastră dinainte de război, pe vremea când Ion Grămadă își tipărea evocatoarele sale nuvele istorice, impresie întărită, când la puținii ani după o devotată sârguință îi adună într-un volum omagial toate paginile rămase. Erau printre ele unele de o prea gravă strălucire pentru ca cercetătorul literar de așa de precise contribuțiuni să nu fi regretat și pierderea celui mai personal dintre prozatorii contemporani ai Bucovinei.”¹

Or, pregătirea unui mare prozator (I. Grămadă), ca și a unor poeți și prozatori de talia lui Mircea Streinul, Iulian Vesper sau Traian Chelariu a durat în Bucovina ocupată de Austro-Ungaria aproape un secol (dacă, desigur, acceptăm unele convenționalisme și nu ne referim cel puțin la proza istorico-legendară a lui Ion Neculce, care este legată indisolubil de aceste locuri). Vorbind însă despre scrisul bucovinean trebuie să ținem cont de contextul său național, de condițiile specifice în care a evoluat literatura în această provincie, de caracteristicile sale determinate de aceste condiții.

Vom porni de la faptul că pe parcursul secolului al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea unele dintre cele mai puternice manifestări culturale, de afirmare a spiritualității românești în Bucovina, au fost cele legate de valorificarea creației poetice orale. Nu întâmplător, chiar dacă „n-a intrat în peisajul de ansamblu al liricii românești cu vreun Coșbuc sau Mateevici ai locului”², „vesela grădină” (V. Alecsandri) l-a dat românității pe cel mai mare etnograf și pe unul dintre cei mai distinși folcloriști ai timpului (a doua jumătate a secolului trecut) – Simion Florea Marian, precum și pe Ciprian Porumbescu – unul dintre marii creatori ai muzicii naționale de sorginte populară.

În acest răstimp Bucovina a trăit și a respirat mai mult prin cântecul său popular, prin legendele sale istorice, prin datinile și mitologia sa străveche valorificate pe scară largă de Simion Florea Marian, Ion al lui Gheorghe Sbiera, Elena Niculița-Voronca, Leca Morariu, Matias Friedwagner, Alexandru Voevidca, dar și de către scriitorii (prin excelență) Iraclie Porumbescu, Vasile Bumbac, Constantin Berariu ș. a. De aceea

¹ Perpessicius, *Opere*, vol. 8, București, Editura Minerva, 1978, p. 71.

² *Ibidem*

particularitățile artistice definitorii ale prozei bucovinene trebuie să fie căutate, în primul rând, în substraturile și modalitățile ei folclorice, în capacitatea unor autori de a reproduce anumite subiecte și motive ale creației poetice orale.

De la bun început vom sublinia faptul că prin folclorismul său proza bucovineană din prima fază a dezvoltării sale se înscrie aproape plenar (ca de altfel și capitolele de epopee ale lui Vasile Bumbac) în albia unor tradiții naționale distincte: neculciene (istorico-legendare) și crengiene (de reproducere mai mult sau mai puțin originală a subiectelor de basm, legendă populară), precum și, într-o măsură mai mică, a celor eminesciene (de restructurare, reevaluare și selectare a motivelor alegorice de basm conform unor concepte estetice proprii, cum se observă în povestea *Țara Guralivilor* de I.E. Torouțiu).

Așadar, mai întâi vom distinge, în contextul literar bucovinean, o categorie de opere nu numai de origine, ci și de structură folclorică, dar cu unele motive amplificate esențial de către autori prin descrieri, peisaje, detalii artistice, alte elemente de natură descriptivă. În cazul acesta e vorba, desigur, mai cu seamă de proza folcloriștilor Simion Florea Marian, Ion al lui Gheorghe Sbiera, Elena Niculița-Voronca, Leca Morariu, dar și de legende și tradițiile orale reproduse de I. Porumbescu (cum este, bunăoară, *Haiducul Darie și Moș Matei Bercheșanul* ș.a.).

Printre „scriitorii populari” (cum îl califică G. Călinescu pe Ion Creangă), cel mai prodigios în spațiul bucovinean a fost S. Fl. Marian care, însă, și-a asigurat locul de frunte în istoria culturii noastre, în primul rând, datorită lucrărilor sale etnofolclorice monumentale și antologiilor de poezie și proză populară ce își păstrează valoarea științifico-documentară și estetică până în zilele noastre. Ca și în multe alte cazuri de asemenea natură complexă (B.P. Hasdeu, Nicolae Iorga ș.a.), activitatea investigativă atât de amplă și mult apreciată de specialiști a estompat-o pe cea literar-artistică. Or, ca și B.P. Hasdeu, S.Fl. Marian și-a făcut debutul publicistic cu opere beletristice. Fiind încă elev la liceu (în 1870) el a publicat în „Familia” lui Iosif Vulcan versuri de factură populară (*Ostașul român* urmat, în 1871, de poezia *Românca*³). Ca student al Institutului Teologic din Cernăuți (devenit în curând Facultatea de Teologie a Universității din capitala Bucovinei), S.Fl. Marian publică în „Convorbiri literare” mai multe poezii în maniera versurilor de album particular (al „amintirilor” și scrisorilor versificate). Dându-și însă seama că vocația sa ține de alte domenii, S.Fl. Marian începe să scrie sau, mai bine zis, să reproducă subiecte de proză populară (basme, legende, tradiții orale etc.). Cele mai evidente amprente ale manierei individuale a povestitorului le poartă diverse texte folclorice „corese” (corectate, redactate) de el și inserate în numeroase periodice sau volume aparte.

În *Fondul memorial și documentar „S.Fl. Marian”* din Suceava și la Biblioteca Academiei Române se păstrează, în diverse variante, multe manuscrise inedite transpuse în maniera stilistică a marelui folclorist (anii ‘60-‘70 ai secolului trecut). O parte dintre materiale (cele transcrise integral sau aproape integral de S.Fl. Marian) au fost inserate în două volume⁴ îngrijite și prefațate de către istoricul literar și folcloristul bucovinean prof. Paul Leu, cunoscut cititorilor și prin îngrijirea colecției de *Legende istorice din*

³ Vezi I. C. Chițimia, *Folcloriști și folcloristica românească*, București, Editura Academiei Române, 1968, p. 163.

⁴ *Basme din Țara de Sus*, ediție îngrijită și prefațată de P. Leu, Iași, Editura Junimea, 1975; S.Fl. Marian, *Basme populare românești*, ediție îngrijită și prefațată de Paul Leu, București, Editura Minerva, 1986.

Bucovina (1975) precum și ca autor al unei documentate monografii despre Ciprian Porumbescu.

Confruntarea variantelor (notațiilor) inițiale rămase nepublicate cu textele „rotunjite” de către scriitor și inserate ulterior (peste o sută de ani de la înregistrarea și „prelucrarea” lor) ne dă posibilitatea să pătrundem în intimitatea laboratorului de lucru (și în mare parte a celui de creație proprie) al scriitorului, să ne dăm seama de valențele și însușirile talentului său, căci, după cum zicea G. Ibrăileanu, „basmul (ca specie folclorică, dar și ca opera literară – n.n.) valorează cât valorează talentul celui care povestește”. Să recurgem la un exemplu care ni se pare destul de concludent în acest sens. În volumul de *Basme populare românești* de S.Fl. Marian (1986) este inserată de Paul Leu povestea *Ileana Cosânzeana și Petrea cel Frumos*, variantele inițiale ale căreia (așa cum au fost ele înregistrate de S.Fl. Marian) se află în *Fondul memorial și documentar „S Fl. Marian”* din Suceava, la numărul inventarului 280 b din mapa I, fascicola 13. Comparând variantele inițiale (a) în care se punctează doar momentele cele mai importante ale subiectului, cu textul în mare parte pregătit de S.Fl. Marian pentru tipar (b) vedem în ce măsură a fost el (subiectul) amplificat și îmbogățit de către scriitor.

a) (Un) împărat avea trei fete, fata cea mare a trecut prin frig și sete și nu i-a putut aduce nimic.

b) După formula inițială: „Într-o zi zice împăratul către fata cea mai mare: Ia-ți, draga mea, un cal și du-te-n lume și de unde s-a opri calul să beie și să mănânce, de-acolo să-mi aduci tu apă și mâncare. Fata nu așteptă ca împăratul să mai spuie încă o data, ci luându-și un cal, care a fost voinic și mai frumos, se porni în lume și se duse, se duse până ce a trecut de țara Frigului și a ajuns până la Sete, dar neoprindu-se calul său nicăieri ca să mănânce și să beie, se întoarse iarăși înapoi la tatăl său fără să-i aducă ceva”;

a) Cea mică luă calul din holteie, paloșul de aur și calul cu luceafărul cel de ziuă în frunte. A trecut prin frig, căldură, sete, foamete și-o dus și o ajuns până la un loc, a luat și mâncare și s-a întors înapoi.

b) Însă făcu ce făcu fata și căpătând calul din holteie al tatălui său cel cu luceafărul de ziuă în frunte, precum și frâul și paloșul cel de aur se sui călare pre dânsul și pornindu-se se duse și a trecut prin țara Frigului, Căldurii, Setei și Foamei ... și a ajuns până la un loc, unde calul se opri și începu a paște și-a bea apă. Deci, luând ea apă și mâncare de-acolo, se întoarse acuma cu aceasta îndărăpt spre casă.⁵

După cum observă Paul Leu, în basmele lui S.Fl. Marian (*Calimendru ș.a.*)⁶ formulele tradiționale suferă unele modificări de natură estetică fără a altera cu ceva spiritul limbii populare. Povestitorul îl introduce pe cititor în lumea fantasticului, reconstituie și dinamizează acțiunea prin dialoguri sau prin structura ritmică a frazei. Iată, de exemplu, un pasaj din povestea *Cei doisprezece frați cu păr de aur* spusă (după cum notează S.Fl. Marian în 1878) de către Ilie al lui Onofrei Frunză, răzeș român din satul Igești și repovestită de scriitorul-folclorist. Întrebați de către boier ce-au văzut pe unde au trecut, negustorii armeni răspund:

„Ba noi pe unde am umblat/ Am dat de-o curte de aur/ Si acolo se afla un măr/
Ce face mere de aur/ Și-un porc cu colțul ara/ Cu urechea seamănă/ Cu coada grapă/ Și

⁵ S. Fl. Marian, *Basme populare românești*, p. 122-123.

⁶ *Ibidem*, p. 505.

după dânsul se face grâu/ Cu spicul de aur/ Și o cucoană/ Care are doisprezece feciori/ Toți cu părul de aur”.⁷

Ca și în basmele lui I. Creangă, perioadele se pot uneori descompune în unități ritmice. Desigur că aceste secvențe la S.Fl. Marian nu sunt întotdeauna „Versuri fără cusur”, cum scrie Tudor Vianu despre „frumoasa cadență a perioadei crengiene”⁸. Totuși scriitorului bucovinean nu-i sunt străine aceste armonii sonore și nici formulele vii ale oralității (bunăoară „amar înșelat”, „mai mult mort decât viu”, „vorba ceea”, „de voie de nevoie”, „câtu-i lumea” etc.). Îi lipsește însă altă latură importantă (specifică pentru scrisul lui I. Creangă) – capacitatea de a caracteriza, de a individualiza personajele prin puține cuvinte și expresii sugestive. Fraza lui S.Fl. Marian este pe alocuri prolixă, fapt observat de contemporanii săi. Astfel, în 1878, S.Fl. Marian trimite la „Convorbiri literare” basmul *Calimendru*. Iacob Negruzzi, directorul revistei, îi restituie textul cu următoarele aprecieri și obiecții: „Am citit cu luare aminte povestea... părerea tuturor, la care mă întovărășesc și eu este că limba acestei povestiri este foarte bună, dar că toți socotesc că este din cale afară de lungă. Fără nici o pagubă, ba chiar câștigăm sută la sută, în interes ar fi să o reduceți la a patra parte din cât este”⁹.

Însă, dacă în basme, scriitorul este întrucâtva constrâns de anumite tipare, de logica subiectului, de caracteristici stereotipe, apoi în legende el se simte mai liber în alegerea expresiilor și cuvintelor din limba vorbită a poporului, aici el reușește să contureze cu mai multă pregnanță unele caractere, să nuanțeze anumite moduri de comportament. Remarcabilă în acest sens ni s-a părut legenda sa *Cetatea tătarilor* care prin desfășurarea acțiunii și individualizarea unor personaje de luptători pentru independența poporului se apropie de caracteristicile tipologice ale nuvelei istorice. S.Fl. Marian pornește de la un subiect tradițional de legendă (cum este cea versificată de C. Negruzzi în *Aprodul Purice* sau de V. Alecsandri în *Dan căpitan de plai*) care, de obicei, conține următoarele episoade: invazia „dușmanilor tradiționali” (tătari, turci), jaful, incendierea caselor, pârjolirea satelor (în cazul de față e vorba de satul Tereblecea – actualmente raionul Hliboca, regiunea Cernăuți), „bejenia” țăranilor, urmărirea de către invadatori a unei fete care îl scoate din foc pe tatăl său bătrân și rănit (motiv central al acestui tip de legendă). Nu lipsesc nici episoadele plecării „într-o suflare” a unui tânăr din partea locului la Suceava, la Ștefan cel Mare pentru a-i da de știre domnului despre invazia și fărâdelegile dușmanilor, sosirii grabnice a lui Ștefan cel Mare cu oștenii săi și intrării (neașteptate de tătari) în luptă, înfrângerii dușmanului, fugii rușinoase a hanului, căsătoriei (din îndemnul voievodului) a tânărului care s-a distins în luptă cu fata cea vitează care i-a înfruntat pe dușmani cu multă credință în izbândă.

S.Fl. Marian reușește să localizeze acest subiect tradițional în așa măsură încât să se contureze destinul istoric al unui sat bucovinean, să apară în fața contemporanilor săi virtuțile patriotice ale oamenilor de rând din epoca lui Ștefan cel Mare care erau gata de orice sacrificiu pentru a-și apăra pământul natal de cotropitori. Descrierile sunt laconice, se accentuează momentele lor esențiale, care determină soarta eroilor: „Și acuma Ștefan-Vodă, după ce învinse pe tătari și după ce toată oastea se adunase la un loc, chemă la sine pre copila care cu atâta bărbăție a văzut-o luptându-se cu tătarii și o

⁷ *Ibidem*, p. 120.

⁸ Tudor Vianu, *Arta prozatorilor români*, București, EPL, 1966, vol. I, p. 156.

⁹ Vezi notele lui P. Leu la vol. S.Fl. Marian, *Basme...*, p. 505.

întrebă: – Din ce sat ești, draga mea? – De aici, Măria ta, din Tereblecea! – Tu ai părinți? – Are, Măria ta, – răspunde atunci părintele ei care, încărcat de bătrânețe și slăbit de abia se trase până lângă Ștefan ca să-l mai vadă încă o dată înainte de a-și da sufletul în mâinile Domnului. – Dar cine e feciorul care mi-a dat de știre despre năvălirea tătarilor? – E un fecioraș tot de aici din sat, fără părinți, dar dealtminte om cinstit, de treabă, bun și foarte sânguincios. Ștefan chemă la sine pre feciorașul orfan și pre copila moșneagului și le zice: – Voi care v-ați luptat atât de voinicește cu dușmanii țării sunteți vrednici de laudă și de recunoștință... iaca vă dăruiesc de la mine locurile ... (și le spune pe nume). Să trăiți și să le stăpâniți.”¹⁰

Am relevat doar o mostră de legendă cu nuanțe de nuvelă istorică aflată printre scrierile lui S.Fl. Marian. În colecțiile și studiile sale (*Ornitologia poporului român, Sărbătorile la români* ș.a.) vom mai găsi multe texte (legende, tradiții populare) ce denotă o esențială creativitate a „scriitorului popular” (cum poate fi numit și S.Fl. Marian, dacă e cazul să reluăm calificativul lui G. Călinescu atribuit, ce-i drept, lui I. Creangă).

Din această categorie de scriitori face parte întrucâtva și Ion al lui Gheorghe Sbiera (1836-1916) care a încercat „să repovestească țărănește”¹¹, să apropie de realitatea concretă unele formule rigide ale basmului prin elemente descriptive. Lui I.G. Sbiera îi aparține, de fapt, cea mai amplă antologie de povești din zona bucovineană¹² publicată în 1886, dar concepută mult înainte (prin anii ‘50-‘60). Îi urmează Elena Niculița-Voronca (1862-1939) cu cele *Zece povești* extrase din marea sa colecție *Datinile și credințele poporului român* și publicate în 1905 la Cernăuți de către soțul ei preotul Zaharia Voronca, precum și unele legende inserate în alte lucrări de proporție ale folcloristei bucovinene. Individualitatea artistică a E. Niculița-Voronca se vedește în unele basme reproduse de ea într-un stil dinamic (*Toderică Făt-Frumos* ș. a.).

Tradițiile „prozei folclorice” bucovinene vor fi continuate de Leca Morariu (1888-1963) prin volumul său *De la noi. Povești bucovinene* (ed. I - Suceava, 1915) - carte de o certă valoare literară. În prefața sa la ediția a III-a a volumului¹³, Nicolae Iorga va scrie: „E atâta culoare și mișcare în această cărticică, e atâta nuanță și atât capriciu popular, atât haz ascuns în lumina ochilor șireți, care văd între rânduri, atâta adevăr în dialog încât această sută de pagini poate fi așezată mai sus decât multe volume de literatură care au ieșit în public cu vuiet și zarvă”. Pentru aceste calități volumul a fost premiat de Academia Română.

Vorbind de filonul folcloric al prozei bucovinene din secolul al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea, vom releva și alte modalități de valorificare parțială a creației poetice orale. Au fost scrise numeroase opere de inspirație folclorică turnate în tipare proprii, având o desfășurare epică mai vastă (depășind în mod considerabil limitele structurale ale subiectelor tradiționale. E cazul memorialisticii lui Iraelie Porumbescu scrise între 1880-1890. Povestirea sa de proporții considerabile *Zece zile de haiducie* (un episod din 1815 despre haiducul bucovinean Darie), apreciată de istoricul literar Constantin Loghin drept „un mărgăritar al prozei românești de acest

¹⁰ S.Fl. Marian, *Tradiții poporane române din Bucovina*, București, Imprimeria Statului, 1895, p. 162.

¹¹ Ovidiu Bârlea, *Istoria folcloristicii românești*, București, Editura Enciclopedică Română, 1974, p. 126.

¹² *Povești populare românești. Din popor luate și poporului date*, de I.G. Sbiera, Cernăuți, Tipografia arhiepiscopală, p. 324.

¹³ Leca Morariu, *De la noi. Povești bucovinene*, Cernăuți, Editura Glasul Bucovinei, 1920.

gen¹⁴, este o sudare a elementelor compoziționale proprii cu motive folclorice (tradiții populare, relatări orale) despre acest haiduc din satul Marginea „care era prin toate comunele de-a lungul Carpaților, ba și în ale celor din Moldova, un nume foarte popular. Mic și mare cunoștea năzdrăvăniile lui haiducești care erau sara povestite la gura cuptorului, ziua la lucru prin țărini”. (În felul acesta începe o altă povestire a lui Iraclie Porumbescu *Haiducul Darie și moș Matei Bercheșanul*)¹⁵.

Printre lucrările de acest gen se înscrie și schița aceluiași S. Fl. Marian *Vasile Cărlănariul, amintiri din copilărie* (revista „Aurora română”, 1881) scrisă sub influența directă a capodoperei crengiene (partea I a căreia apăruse de curând în „Convorbiri literare”, dar având drept surse documentare numeroase întâmplări de circulație orală, tradiții populare din partea locului). Autorul povestește despre „isprăvile” haiducului cu apucături de bandit Vasile Cărlănariul. „Tata se pregătea să plece la munca câmpului, iară eu, pe atunci un băiețel între șapte și opt ani, mă țineam grapă după dânsul, ... rugându-l să mă ieie și pe mine în câmp, promițându-i că de astă dată nu-i voi mai vărsa sămânța din saci, nici nu mă voi ascunde pe sub haturi și voi speria boii ca să iasă afară din brazdă”¹⁶. În continuare se relatează despre „picarea” în casa lor a lui Vasile Cărlănariul pe care părinții l-au „omenit mai mult de teamă decât de bunăvoie”, căci lumea se temea de el, fiind puternic... Mai târziu însă Ion Spătă-Lată din Ilișești (satul de baștină al scriitorului), voinicul satului, „l-a spetit în bătaie” pe Cărlănariul și acesta n-a mai apărut în sat. În povestire se simte impulsul dat de I. Creangă – narațiunea e vioaie, pe alocuri plină de vervă, ceea ce denotă calitățile de prozator ale lui S.Fl. Marian, calități valorificate și în alte opere care până astăzi rămân printre manuscrisele folcloristului și scriitorului bucovinean.

Din categoria „memoriilor populare” în esență fac parte și o seamă de opere ale lui Emanoil Grigorovitză (1857-1915). Ne referim în primul rând la volumele sale *Chipuri și graiuri din Bucovina* (1895), *Povești răzlețe* (1907), *Cum a fost odată* (1911), *Amintiri și schițe* (1912). Multe opere ale lui E. Grigorovitză sunt axate pe subiecte din viața satelor și a orașelor cu populație românească din nordul Bucovinei (Broscăuți, Budineț, Fântâna Albă, Prisăcăreni, Ropcea, Hliboca, Vijnița, Storjineț, Cernăuți ș.a.); scriitorul conturează caractere de țărani apăsați de greul stăpânirii străine, chipuri de boieri păstrători de tradiții naționale, cum era Nicolae Flondor din Storjineț, repovestește diverse istorisiri populare. Remarcabilă în acest domeniu (al memoriilor) este *Povestea unui târg moldovenesc*. În această scriere e vorba de târgul Storjinețului de cândva, „cu gospodari zdraveni, cu români buni”, târg „trecut în lumea amintirilor” legendare (legenda despre invazia lăcustelor de la 1865).

În contextul prozei bucovinene din secolul al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea, se impune și contribuția scriitorilor creatori (parțial) sau purtători de mituri naționale, legate de acest ținut, mituri care au depășit sferile de circulație folclorică. Ne referim la schițele lui Ion Grămadă (1886-1917): *Din viața lui Ciprian Porumbescu*, lucrare în care se profilează unele dintre primele aspecte ale mitului arborosean despre virtuozitatea excepțională a lui Ciprian Porumbescu, despre forța magică a „violinei” lui

¹⁴ C. Loghin, *Istoria literaturii române din Bucovina. 1775-1918 (în legătură cu evoluția culturală și politică)*, Cernăuți, 1926; ediția a II-a, Cernăuți, Editura Alexandru cel Bun, 1996, p. 102.

¹⁵ *Scrierile lui Iraclie Porumbescu* adunate și însoțite de o schiță biografică de Leonida Bodnărescu, p. I, Cernăuți, 1898, p. 70.

¹⁶ S.Fl. Marian, *Vasile Cărlănariul. Amintiri din copilărie*, în „Aurora română”, I, 1881, p. 65.

care făcea minuni (aidoma legendelor despre Frederic Chopin, sau Franz Liszt). Fiind întemnițat în urma procesului asupra conducătorilor societății studențești „Arboroasa”, Ciprian Porumbescu „cu violina lui a muiat inima unui criminal, de isbucnise în plâns de amar”. „Odată, scrie apoi I. Grămadă, la ușa lui a venit o femeie frumoasă și tânără care se zice că și-a omorât soțul împreună cu un fecior din sat, din Boian sau lângă Boian; femeia aceasta de o frumusețe rară... cu ochii ca mura... i-a zis: «Cuconașule, te rog să-mi cânti o doină, căci cânti atât de frumos, te ascult zilnic, celula mea este lângă a D-tale și pun urechea la zid, ascultându-te cum cânti din vioară». După ce i-a satisfăcut Ciprian dorința, femeia plângea în hohote. S-au fost strâns toți arestanții, până ce profosul cu sila i-a gonit în celulele lor”¹⁷.

Alt scriitor bucovinean din „familia memorialiștilor”, Teodor Ștefanelli, prin amintirile sale despre Eminescu¹⁸, a contribuit în mod esențial la conturarea unei imagini verosimile, dar și întrucâtva romanțate a personalității marelui poet, la crearea mitului eminescian (legat de cel al profesorului său cernăuțean Aron Pumnul). Cartea *Amintiri despre Eminescu „l-a salvat”* pe T. Ștefanelli (G. Călinescu)¹⁹, făcându-l să devină cunoscut în țară ca un evocator de talent.

Legăturile scrisului bucovinean cu tradițiile folclorice se amplifică, se aprofundează, devin mai complexe, dar și mai puțin evidente în perioada interbelică, mai cu seamă în romanele lui Mircea Streinul (*Ion Aluion*), Iulian Vesper (*Primăvara în Țara Fagilor*) și ale altor „iconari”, în dramaturgia lui Traian Chelariu (*La locul numit Direptate, Baladă carpatică*) precum și în multe alte opere ale literaturii românești din Bucovina anilor ‘20-‘30, literatură ce se impune a fi studiată într-o lucrare de proporții mai mari.

Vers les sources de la proze roumaine de la Bucovine

On distingue dans le contexte littéraire bucovinien une catégorie d’œuvres non seulement d’origine mais aussi de structure folklorique. Dans ce cas il s’agit, certainement, surtout de la prose folklorique de Simion Florea Marian, Ion al lui Gheorghe Sbieria, Elena Niculiță-Voronica, Leca Morariu et aussi des légends et des traditions orales reproduites par I. Porumbescu. Les liens entre l’écrit bucovinien et les traditions folkloriques s’amplifient, s’approfondissent, deviennent plus complexes dans la période interbellique surtout dans les romanes de Mircea Streinul, Iulian Vesper et d’autres.

Universitatea din Cernăuți
Ucraina

¹⁷ Ion Grămadă, *Scrieri literare*, ediție îngrijită de C. Loghin, Cernăuți, Editura Glasul Bucovinei, 1924 (schiza *Din viața lui Ciprian Porumbescu*, p. 123); Ion Grămadă, *Cartea sângelui*, Suceava, Grupul editorial Crai Nou, Mușatinii, Bucovina viitoare, 2002, p. 254.

¹⁸ Teodor Ștefanelli, *Amintiri despre Eminescu*, București, Institutul de Arte Grafice C. Sfetea, 1914.

¹⁹ G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, ediția a III-a, revăzută și adăugită, București, Editura Minerva, 1988, p. 640.

